ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 21 (2009)

Θρησκεία και Κοινωνία

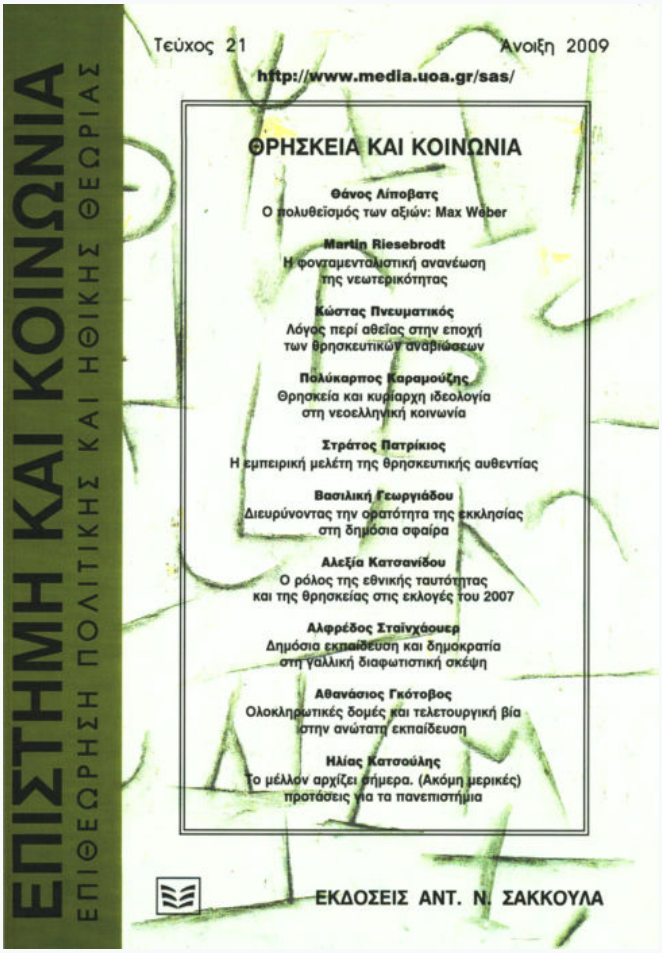

Emilio Gentile, La democrazia di Dio. La religione Americana nell'era dell'impero e del terrore, [Η δημοκρατία τον Θεού. Η αμερικανική θρησκεία στην εποχή της αυτοκρατορίας και της τρομοκρατίας]

Βέρα Τίκα

doi: 10.12681/sas.469

Copyright © 2015

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τίκα Β. (2015). Emilio Gentile, La democrazia di Dio. La religione Americana nell'era dell'impero e del terrore, [Η δημοκρατία τον Θεού. Η αμερικανική θρησκεία στην εποχή της αυτοκρατορίας και της τρομοκρατίας]. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, *21*, 295–297. https://doi.org/10.12681/sas.469

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Emilio Gentile, *La democrazia di Dio. La religione Americana nell'era dell'impero e del terrore, [Η δημοκρατία του Θεού. Η αμερικανική θρησκεία στην εποχή της αυτοκρατορίας και της τρομοκρατίας]*, Laterza, 2006, 265 σελ.

Βαθύς γνώστης και μελετητής του ολοκληρωτικού φαινομένου, ο Emilio Gentile συνέγραψε το 2006 αυτό το βιβλίο που συνιστά μια εμπεριστατωμένη μελέτη για το δίπολο πολιτική και θρησκεία στις ΗΠΑ και τη διάρθρωση των σχέσεων αυτού του διπόλου μεσούσης μιας εθνικοπατριωτικής και θρησκευτικής αφύπνισης την οποία προκάλεσε το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου. Η ανάλυση επικεντρώνεται στην έννοια της πολιτικής θρησκείας [civil religion] η οποία εδραιώνεται στην πεποίθηση ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ένα ευλογημένο έθνος, επιφορτισμένο να πραγματοποιήσει το σχέδιο της θείας πρόνοιας και να προστατέψει και να διαδώσει σε όλον τον κόσμο τη δημοκρατία.

Αφετηριακό σημείο του βιβλίου αποτελεί η ιστορική καμπή της 11ης Σεπτεμβρίου που έπληξε δριμύτατα το κύρος και την αυτοπεποίθηση της αμερικανικής δημοκρατίας και ενδυνάμωσε τις σχέσεις μεταξύ της θρησκείας και της πολιτικής. Η σύσφιξη των σχέσεων θρησκείας και πολιτικής συντελέστηκε εν ονόματι της σωτηρίας του κόσμου από τον λεγόμενο 'άξονα του κακού'.

Παρότι ο διαχωρισμός κράτους-εκκλησίας είναι συνταγματικά κατοχυρωμένος στις ΗΠΑ, η θρησκεία και η πολιτική έχουν συμβιώσει σιωπηρώς αρμονικά, αντλώντας δύναμη η μία από την άλλη. Το τρομοκρατικό χτύπημα στη Νέα Υόρκη αναζωογόνησε και ενδυνάμωσε αυτή την ιστορική σχέση τροποποιώντας όμως ταυτόχρονα το περιεχόμενο και το νόημά της. Η στενή διασύνδεση πολιτικής και θρησκείας ευνοήθηκε από την ιστορική συγκυρία και από τη θέληση της πολιτικής και της θρησκευτικής ηγεσίας να ενώσουν τις δυνάμεις τους ιεροποιώντας την πολιτική και πολιτικοποιώντας τη θρησκεία με τρόπους που παραπέμπουν σε μεσαιωνικές αντι-

λήψεις. Έτσι, ο πόλεμος στο Ιράκ εμφανίστηκε και προβλήθηκε σαν μια εκστρατεία για τη διάδοση της δημοκρατίας.

Ο τίτλος του βιβλίου συμπυκνώνει περιεκτικά αυτήν την καινούργια πολιτικο-θρησκευτική θεώρηση της νέας τάξης πραγμάτων, η οποία υπόσχεται ότι θα φέρει την ειρήνη στον κόσμο χάρη στην επιτυχή έκβαση του πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας και της εκστρατείας διάδοσης και επιβολής της δημοκρατίας (εν προκειμένω, αυτής του θεού).

Ο συγγραφέας περιγράφει τη θρησκεία και την πολιτική στην Αμερική του G. W. Bush, την προσωπική θρησκευτικότητα του αμερικανού προέδρου και τις επιδράσεις που αυτή έχει στις πολιτικές του αποφάσεις. Αναλύει, επίσης, τις επιπτώσεις που είχε η τρομοκρατική ενέργεια στους Δίδυμους Πύργους όχι μόνο στη συλλογική ψυχολογία και την πολιτική συνείδηση των Αμερικανών αλλά και στις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις και συμπεριφορές. Ο συγγραφέας επισημαίνει μια σειρά αλλαγών στη μαζική συνείδηση, με κύρια χαρακτηριστικά τη στροφή προς τον θεό και τη θρησκεία, την αναθεώρηση των αντιλήψεων για το νόημα και τον σκοπό της ζωής, για το καλό και το κακό. Πολλοί ερμήνευσαν το τρομοκρατικό γεγονός σαν μια θεόσταλτη τιμωρία για τις αμαρτίες τους, για τον ηδονιστικό και υλιστικό τρόπο ζωής τους ο οποίος στερείται πνευματικότητας. Αντίθετα, για τον πρόεδρο Bush η επίθεση ήταν καθαρά προϊόν δυνάμεων που επιδιώκουν να εγκαθιδρύσουν μια αυτοκρατορία του κακού.

Η ανάμειξη πολιτικής και θρησκείας παρήγαγε ολέθρια αποτελέσματα (πόλεμος στο Ιράκ, φυλακές Abu Ghraib και Guantanamo). Κατέληξε με αυτόν τον τρόπο να προσλάβει τα χαρακτηριστικά μιας ολοκληρωτικής πολιτικής θρησκείας η οποία συγγενεύει πολύ με τους ολοκληρωτισμούς του 20ού αιώνα. Πίσω από ένα 'δημοκρατικό προσωπείο', παρατηρεί ο Gentile, κρύβεται μια οδυνηρή πραγματικότητα πολέμων, φυλακίσεων, βασανιστηρίων, παραβίασης δικαιωμάτων, 'βεβήλωσης' του δημοκρατικού ιδεώδους.

Στους μελετητές που εντόπισαν μια πολιτισμική σύγκρουση εντός της Δύσης, μια σύγκρουση δηλαδή μεταξύ μιας κοσμικής Ευρώπης και μιας έντονα θρησκευόμενης Αμερικής, προστέθηκαν εκείνοι που έβλεπαν ένα διευρυνόμενο χάσμα στους κόλπους της αμερικανικής κοινωνίας, μια έντονη ιδεολογική, θρησκευτική και πολιτική πόλωση η οποία αποκρυσταλλώθηκε εκλογικά το 2004. Αποδείχθηκε έτσι ότι η θρησκεία και ο πρόεδρος δεν

επιτελούσαν πια τον παραδοσιακό ενωτικό τους ρόλο, εκείνο της άμβλυνσης των διαφορών, αλλά λειτουργούσαν ως παράγοντες διχασμού και διαίρεσης.

Η αναζωπύρωση του θρησκευτικού συναισθήματος, η ζωηρή δραστηριοποίηση της νέας θρησκευτικής Δεξιάς και η ριζοσπαστικοποίηση της πολιτικής υποχώρησαν με την πάροδο του χρόνου. Σε αυτή την υποχώρηση συνέβαλε η δραματική αποτυχία της πολιτικής της αμερικανικής κυβέρνησης σε όλα τα μέτωπα. Η ολοένα και μεγαλύτερη αποδοκιμασία εντός και εκτός Αμερικής της οποίας έτυχε η πολιτική Bush συνηγορούν, κατά τον συγγραφέα, στην επικύρωση της θέσης ότι η ριζοσπαστική παράδοση της φιλελεύθερης δημοκρατίας, ο ατομικισμός και ο θρησκευτικός πλουραλισμός μπορούν να αναχαιτίσουν τη δημιουργία ολοκληρωτικών πολιτικών μορφών και συμπεριφορών. Η διαπίστωση, όμως, ότι ακόμη και σε μια χώρα με ισχυρή δημοκρατική παράδοση, όπως είναι οι ΗΠΑ, είναι δυνατόν να κατισχύσουν, έστω και για περιορισμένο χρονικό διάστημα, αυταρχικοί πολιτικοί προσανατολισμοί, είναι ικανή να εγείρει ευρύτερους προβληματισμούς. Η σαφής θέση του Gentile, η οποία διαπερνά όλο το βιβλίο, εκφράζεται από τον ίδιο ως εξής:

> Η θρησκεία δεν αποτελείται μόνο από αξίες και υπερβατικότητα αλλά, όπως και η πολιτική, αποτελείται και από εξουσία και θέληση για ισχύ. Όταν θρησκεία και πολιτική ενώνουν τις δυνάμεις τους στην άσκηση της εξουσίας, ιεροποιώντας την πολιτική ή πολιτικοποιώντας τη θρησκεία, προδιαγράφεται μια εποχή ανασφάλειας και αβεβαιότητας για την ελευθερία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τόσο στο πεδίο της πολιτικής όσο και σε εκείνο της θρησκείας.

Βέρα Τίκα

Élie Barvani, *Φονικές θρησκείες* [τίτλος πρωτοτύπου: *Les religions meurtrières*], μτφρ.-επίμετρο Μ. Μητσός, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2007, 187 σελ.

Ο Barvani, καθηγητής της ευρωπαϊκής ιστορίας στα πανεπιστήμια του Τελ Αβίβ, της Ρενς και της Σορβόννης, πρώην πρέσβης του Ισραήλ στη Γαλλία και σήμερα διευθυντής της επιστημονικής επιτροπής του Μουσείου της Ευρώπης στις Βρυξέλλες, δεν ασχολείται με τα αίτια (της παρουσίας, της